

Husenova Aziza Sharipovna
Buxoro davlat pedagogika instituti
dotsenti, p.f.f.d. (PhD)
aziza_husenova@buxdpi.uz

Mavlonova Mohlaroyim Nurmat qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti
magistranti
mavlonovamohlaroyim@299gmail.com

BOSHLANG'ICH SINFLARDA SAVOD O'RGATISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARI VA INTERAKTIV METODLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining savod o'rgatish jarayonida o'yin texnologiyalari va interaktiv metodlardan samarali foydalanish yo'llari tahlil qilinadi. Maqola darslarni qiziqarli qilish, o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash va ijodiy ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yin va interaktiv metodlardan foydalangan holda o'quvchilar nafaqat tezroq o'qishni o'rganadi, balki ularning psixologik holati va ijtimoiy ko'nikmalari ham sezilarli darajada yaxshilanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, savod o'rgatish, o'quvchi, o'yin texnologiyasi, interaktiv metod, ta'lim samaradorligi, pedagogik yondashuv.

ПУТИ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В данной статье анализируются способы эффективного использования игровых технологий и интерактивных методов в процессе обучения грамоте учащихся начальной школы. Статья содержит рекомендации, направленные на повышение интереса к учебе, активности учащихся, формирование навыков самостоятельного мышления и творческих способностей. Результаты исследования показывают, что применение игровых и интерактивных методов позволяет ученикам не только быстрее овладеть чтением, но и значительно улучшает их психологическое состояние и социальные навыки.

Ключевые слова: начальная школа, обучение грамоте, ученик, игровые технологии, интерактивный метод, эффективность обучения, педагогический подход.

WAYS OF EFFECTIVE USE OF GAME TECHNOLOGIES AND INTERACTIVE METHODS IN TEACHING LITERACY IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. This article examines effective ways of using game technologies and interactive methods in the literacy teaching process for primary school students. The article includes recommendations aimed at making lessons more engaging, increasing student participation, and developing independent thinking and creative skills. Research results indicate that the use of game and interactive methods not only helps students learn to read more quickly but also significantly improves their psychological well-being and social skills.

Key words: primary school, literacy teaching, student, game technology, interactive method, educational effectiveness, pedagogical approach.

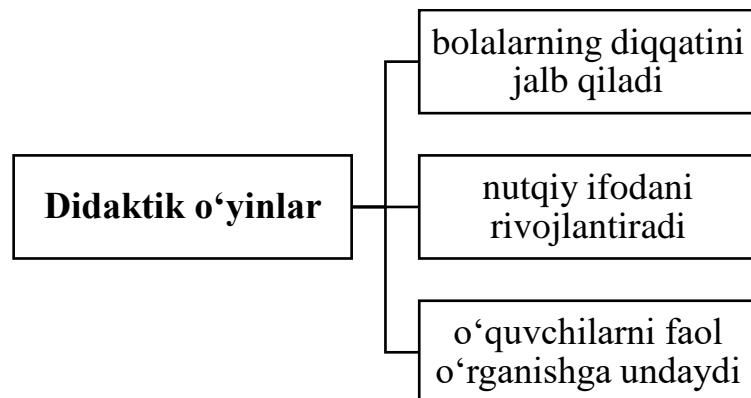
Kirish. Boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish jarayoni o'quvchilarning harf tanishdan matn mazmunini tushunish va yozish ko'nikmalarini egallashigacha bo'lgan muhim pedagogik bosqichdir. Bugungi zamon talablari shuni ko'rsatdiki, darslarni qiziqarli va samarali o'tkazish uchun an'anaviy metodlar bilan bir qatorda o'yin texnologiyalari va interaktiv metodlardan foydalanish lozim. O'yinlar va interaktiv yondashuvlar bolalarning nutqiy, kognitiv va ijtimoiy

rivojlanishida, mustaqil fikrlash va ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu sababli, ularni savod o'rgatish jarayoniga tizimli tatbiq etish muhimdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining savod o'rgatish jarayonida o'yin texnologiyalari va interaktiv metodlardan samarali foydalanish yo'llarini aniqlash, metodik tavsiyalar ishlab chiqish va pedagogik jarayonga integratsiya qilish asosiy maqsadimiz hisoblanadi.

Boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish jarayonida o'yin texnologiyalari va interaktiv metodlarni qo'llash bir necha asosiy metod orqali amalga oshiriladi. Har bir metodning o'quvchilarning kognitiv, nutqiy va ijtimoiy rivojlanishiga o'ziga xos ta'siri mavjud:

1. Didaktik o'yinlar – nutq va so'z boyligini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlardir. Ular asosan tovush va harflarni ajratish, ularni tanish va o'zlashtirishga yo'naltiriladi. Misol uchun, o'quvchilar har bir harfni vizual rasm, jismoniy harakat yoki tovush orqali eslab qoladilar (1-rasm).

1-rasm. Didaktik o'yinlarning o'quvchilarga ta'siri

Didaktik o'yinlar yordamida bolalar harflarni va tovushlarni mustahkam xotirada saqlashni o'rganadi, bu esa keyinchalik matnni o'qish va yozish jarayonini osonlashtiradi.

2. Interaktiv o'yinlar – bu elektron va vizual resurslar orqali tashkil etiladigan o'yinlardir. Misol uchun, “Elektron alifbo”, topishmoqlar, tez aytishlar va boshqa interaktiv mashqlar. Ushbu metodlar o'quvchilarga quyidagilarni ta'minlaydi:

- Bilimlarni vizual va kinestetik usullar orqali mustahkamlash;
- Dars jarayonini jonlantirish;
- Har bir o'quvchining o'z qobiliyatiga mos mashqlar orqali individual yondashuvni ta'minlash.

Interaktiv o'yinlarda o'quvchilar bir-birlari bilan musobaqa shaklida ishlaydi, bu esa ularni faollikka undaydi va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Rolli o'yinlar – matn bilan ishlash va nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda qo'llaniladi. Masalan, “Rollarga bo'lib o'qish” yoki “Sahnada jonlantirish” o'yinlari orqali o'quvchilar matn mazmunini chuqurroq tushunadi va uni ifodalashni o'rganadi. Ushbu metodning afzalliklari:

- Nutqiy va ijodiy ko'nikmalarni rivojlantiradi;
- O'quvchilarning matnni analiz qilish va o'z fikrini ifodalash qobiliyatini oshiradi;
- Uyatchan bolalarni ham darsda faol ishtirok etishga rag'batlantiradi.

4. Guruh ishlari va musobaqalar – o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni bir-biri bilan muloqot qilishga va jamoada ishlashga o'rgatadi. Masalan, “Kim tez o'qiydi?” yoki “So'z zanjiri” kabi musobaqalar bolalarda raqobat ruhini uyg'otadi va darsga qiziqishni oshiradi.

O'yin va interaktiv metodlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining savod o'rganish jarayonida bir qator muhim pedagogik afzalliklarga ega. Avvalo, ular psixologik to'siqlarni kamaytiradi, ya'ni bola o'zini dars jarayonida majburiyat ostida emas, balki tabiiy va qiziqarli faoliyat ishtirokchisi sifatida his qiladi. Bu holat o'quvchining jarayonga chuqurroq sho'ng'ishiga va bilimni ixtiyoriy ravishda qabul qilishiga yordam beradi. Shuningdek, bunday metodlar o'quvchilarning faolligini sezilarli darajada oshiradi, chunki hatto odatda sust ishtirok etadigan

bolalar ham guruh o'yinlarida qatnashishga intiladi va o'zini erkin ifoda etadi. O'yin texnologiyalari xotirani mustahkamlashda ham samarali bo'lib, harf va tovushlar vizual hamda harakatli mashqlar orqali osonroq va uzoq muddatga eslab qolinadi. Bundan tashqari, ushbu yondashuvlar o'quvchilarning ijtimoiy va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki bolalar o'zaro muloqotga kirishadi, fikr almashadi va jamoada ishlash tajribasini egallaydi. Shu sababli o'yin va interaktiv metodlar darsni zerikarli va bir xil tusdan chiqarib, uni jonli va qiziqarli jarayonga aylantiradi hamda o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Savod o'rgatish jarayonida ushbu metodlarni bosqichma-bosqich qo'llash ham yuqori samaradorlik beradi. Dastlab tayyorlov bosqichida diqqatni jamlash, nutqni rivojlantirish va so'z boyligini oshirishga qaratilgan didaktik o'yinlar hamda ko'rgazmali materiallardan foydalaniladi. Bu bosqichda tovushlarni farqlash, harflarni tanish va qisqa so'zlar tuzish kabi mashqlar orqali bolalar asosiy o'quv jarayoniga tayyorlanadi va faol ishtirok etishga moslashadi. Keyingi alifbo bosqichida harflarni o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish uchun interaktiv o'yinlar, topishmoqlar va tez aytishlardan keng foydalaniladi, jumladan "Elektron alifbo" kabi vositalar orqali o'quvchilar harflarni vizual va amaliy usulda mustahkam o'zlashtiradi, bu esa tovushlarni ajratish va so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Matn bilan ishlash bosqichida esa syujetli va rolli o'yinlar muhim o'rin tutadi, bunda o'quvchilar matnni rollarga bo'lib o'qish orqali uning mazmunini chuqurroq anglaydi, sahnada jonlantirish orqali esa o'z fikrini erkin ifodalash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Umuman olganda, bunday bosqichma-bosqich yondashuv o'quvchilarning nafaqat harf va so'zlarni o'zlashtirishini, balki matn mazmunini tahlil qilish, ijodiy fikrlash va jamoada ishlash ko'nikmalarini ham shakllantiradi, shu bilan birga dars jarayonini yanada samarali, jonli va qiziqarli qiladi (1-jadvalga qarang).

1-jadval.

O'yin/metod nomi	Maqsadi	Jarayon
jonli harflar	harflarni shaklini eslab qolish	o'quvchilar tanasi yoki qo'llari bilan ma'lum harf shaklini yasaydi
zanjir	so'z boyligini oshirish, tovush tahlili	oxirgi harf bilan boshlanadigan yangi so'z aytish
sehrli qopcha	harf va narsa nomini bog'lash	qopcha ichidan harfni tanlab, shu harf bilan boshlanuvchi rasm topish
kim tez o'qiydi?	o'qish tezligi va aniqligini oshirish	belgilangan matnni musobaqa shaklida tez va to'g'ri o'qish

O'yin va interaktiv metodlardan foydalangan holda olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining savod o'rganish jarayonida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatiladi. Avvalo, o'quvchilarda o'qish va yozish ko'nikmalari an'anaviy usullarga qaraganda tezroq shakllanadi, chunki o'yin jarayoni ularning diqqatini jalb qiladi va bilimni tabiiy ravishda o'zlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, imlo xatolarining kamayishi ham kuzatiladi, bu esa harf va tovushlar bilan ishlashning mustahkam o'zlashtirilishi bilan bog'liqdir. Mazkur metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki ular o'yin jarayonida turli vaziyatlarni tahlil qilish va yechim topishga harakat qiladi. Bundan tashqari, jamoaviy ishlash malakasi ham shakllanadi, o'quvchilar bir-biri bilan hamkorlikda faoliyat yuritishni o'rganadi. E'tiborga loyiq jihatlardan yana biri shundaki, odatda tortinchoq yoki passiv bo'lgan bolalar ham o'yin jarayonida faol ishtirok eta boshlaydi. Umuman olganda, darsga bo'lgan qiziqish va o'qishga motivatsiya sezilarli darajada ortadi, bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, o'yin texnologiyalari va interaktiv metodlardan samarali foydalanish boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish jarayonini nafaqat qiziqarli, balki chuqur pedagogik natija beradigan strategik yondashuvga aylantiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning

kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, chunki ular axborotni zo'riqishsiz o'zlashtiradi va harf hamda tovush obrazlari uzoq muddatli xotirada mustahkamlanadi. Shuningdek, nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi, chunki didaktik va rolli o'yinlar o'quvchilar o'rtasidagi muloqotni faollashtiradi hamda ularning lug'at boyligini kengaytiradi. Eng muhim jihatlardan biri esa individual yondashuv imkoniyatining kengayishidir, ya'ni turli darajadagi o'quvchilar bilan samarali ishlash, ularning qobiliyatiga mos topshiriqlar berish imkoniyati paydo bo'ladi. Shu sababli, savod o'rgatish jarayonida o'yin va interaktiv metodlarni tizimli qo'llash zamonaviy ta'lim samaradorligini ta'minlovchi eng muhim pedagogik yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Q. Husanboyeva, M. Hazratqulov, Sh. Jamoldinova, Boshlang'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi, Toshkent, "Innovatsiya-ziyo", 2020.
2. O. Turakulova, Adabiy ta'limda o'quvchilar mutolaa madaniyatini rivojlantirish texnologiyasi, Toshkent, "Book trade", 2023.
3. S. Matchonov va boshqalar, Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi.